

SUNUŞ

Baskın Oran

Sander'i takdimimdir

Benden yalnızca dört buçuk yaş büyük olan Sander'in anısına birgün gelip de "sunuş" yazacağım, bin yıl düşünsem aklıma gelmezdi. Başıma geldi.

Ona hep "Sander" dedim. Hiç hocalığını yapmadığı halde "Oral" diyemezdim, benden yaşça ve başça büyüktü. "Oral Abi" diyebilirdim, ama o kadar alçakgönülden arkadaştı ki diyemedim. Sander, dedim. Şimdi dediğim gibi.

Ocak 1969'da ben asistan olmuşum. Şimdiki gibi o zaman da oda falan bulmak zor. Profesör Türkkaya Ataöv şu anda Profesör Ersin Onulduran'ın oturduğu 231 numaralı odayı ısınmıyor gerekçesiyle boşaltmış (gerçekten ısınmıyor; ben radyatörün havasını alıyorum, halloluyor). Hemen fırlayıp o sırada dekan olan Profesör İlhan Unat'a gidiyorum, olanca kibarlığı ve esprisiyle "Hemen fiilen işgal edin" diyor. İki etmiyorum. İlk ziyaretçim, Sander. Tebrike gelmiş. Oturuyor, bana Fakülte hakkında bilgiler veriyor. Tavsiyelerde bulunuyor. Şu hoca şöyledir. Bu böyledir. Şöyle idare edeceksin. Aldırma, içinde kötülük yoktur.

Çok işime yarıyor.

Bir de benim odadan penceresi gözükün, şimdi halı döşenip doktora dersleri için falan kullanılan, bitişikteki 230 numaralı odasına götürüyor.

O sıralarda oranın adı "Bölge Araştırmaları Merkezi". ABD'den, galiba Hoover Vakfından bir para bulmuşlar, Sovyetler ve komünizm dünyasıyla ilgili bir kitaplık yapmışlar (12 Mart karabasanında herkes solculukla ilgili kitaplarını oraya getirip koydu!). Sander orada oturuyor. Gel, diyor bana, kullanacağın fişlerin boyutları nasıl olmalı onu göstereyim. Bak, diyor, kaynakça için şu küçük boy fişleri kullanacaksın, not almak içinse bu büyük boyları. Şunu şöyle yapacaksın. Bunu böyle yaparsan vakit kazanırsın. Bunu ise...

Neredeyse otuz yıl oluyor, anlattıklarını yaparak yaşıyorum. Öğrencilerime ve asistan arkadaşlarıma Sanderçilik de oynuyorum.

Sander zarf'ın en az mazruf kadar önemli olduğunu sözle söylemiyor bana ama, yaşam biçimiyle öğretiyor. Bazen de inanılmaz örneklerle:

Örneğin, bugün bir toplantıyı yönetiyor. Ben yanında oturuyorum. Bakıyorum, parmağını kaldırmış, yukarı kaldırdığı kendi parmağına bakıyor. Sonra eğilip, söz alanlar listesine bir isim ekliyor. Bakıyorum, kendi adı. Sırası gelince de konuşuyor. Yine bugün, Cemal Gürsel Caddesinden karşıya geçmek için yaya geçidinde bekliyoruz. Rahmetli Fehmi (Yavuz) Hocaya dolmuş çarpıp sakat bırakınca ışık koymuşlar yeni. Işık bize yeşil yandı, ama Skoda dolmuşlar vızır vızır. Sander kolumdan tutuyor, hadi yürü!, diyor. Dehşetle, yahu vuracaklar!, diyorum. "Olsun, vursunlar, sen haklısın!". Yine bugün NATO gezisine gidiyor. Diğer akademisyenler, kaldıkları Amerikan üssündeki PX'i neredeyse yağma etmişler. Sander çok kızmış. Hadlerini bildirmek için, anlatıyor, "Oral Sander kapıdan çıktı, hani senin aldıkların nerde dediler, çıkarıp gösterdi". Masanın üst çekmecesini açıyor, aynen onlara gösterdiği gibi kaldırıp bana da gösteriyor: Serçe parmağı kadar bir tel zımba. (Sander kırtasiye malzemesine bayılıyor. Çok seviyor alsın renk renk fişler, fiş kutuları, kışkaçlar, kalemler bilmem neler. Fiş kutularından kırmızı bir tanesini ben ödünç aldım, geri de vermedim, hâlâ kullanıyorum, iyi ki vermemişim).

Sander'in genç meslektaşlarına bağlılığı meşhur. 12 Mart cuntası tarafından içeri atıldığında, eşimin bütün işlerine o koşturuyor.

Ama, Sander'in Mülkiye'ye bağlılığı da meşhur. Hayatındaki en önemli olay bu. Nasıl ki İnce Memet'teki izci Topal Ali'ye iz sür dendiğinde kendini unutuyor, ortamı unutuyor, herşeyi unutuyor, Sander de Mülkiye'de eğitim deyince öyle. O kadar sevdiği ben ile Halûk (Gerger) Kasım 1982'de 12 Eylül cuntasının Fakülte'deki uzantıları tarafından bir sarı zarfı kapının önüne konduğumuzda da paralıyor kendini, boşluğumuzu doldurmak için. O kadar ki, görüşmeden sekiz koca yıl geçiriyoruz.

Ama Eylül 1990'da Fakülte'ye döndüğümde, bana verilen (şu anda oturduğum 122 numaralı) odanın kapısını ilk tıklatan da yine o. Yirmi iki yıl öncesinden farklı bir karşılaşma, konuşma bu. Ne de olsa, ilk görüşüyoruz.

Sonradan bir vesileyle öğreniyorum ki, profesörlerden biri, üstelik benim için çok özel olması gereken biri, yakınmada bulunmuş Sander'e. Baskın bana selam vermiyor, demiş. Sander, ben odasına gittim, hoşgeldin dedim, bitti, diye cevap vermiş. Profesör, gidersem ters davranacağından çekiniyorum, demiş. Sander kesip atmış: "O riski alacaksınız; ben aldım. Aramadığım için özür diledim. Siz de gidip dileyin".

Onunla son defa, o son yazın başında, İzmir Çeşme'de Tansaş mağazasında kavuştuk. Yanında iki arkadaşı ve Semra vardı. Bir de, bir durgunluğu. Midesinden ameliyat olacağını söyledi. Yahu, yirmi beş yıl önce de olmuşsun ya, haydi şimdiden geçmişler olsun, dedim.

Oral Sander tanıdığım en medenî, en ilkeli adamlardan biriydi. Ama son anda bir Şifahi Kumcu'luk yaptı, herşeyi berbat etti.

Mülkiye'de yerinin nasıl doldurulacağını bize hiç öğretmeden, bizi hiç düşünmeden, hiçbirşeye aldırmadan, öylece bıraktı gitti.

ORAL SANDER'İN YAŞAM ÖYKÜSÜ

18 Ekim 1940 yılında Ankara'da doğan Oral Sander, ilk, orta ve lise eğitimini TED Ankara Koleji'nde tamamladıktan sonra, 1960 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne girdi. 1964 yılında aynı fakültenin Siyasi Şubesinden mezun olarak, Siyasi Tarih kürsüsünde asistan olarak göreve başladı.

1967'de Birleşmiş Milletler bursuyla gittiği ABD'de araştırmalarını sürdüren Sander, 1968 yılında "Balkan Gelişmeleri ve Türkiye, 1945-1965" başlıklı tezini savunarak doktor ünvanını kazandı. 1969-1971 yılları arasında, Fulbright bursuyla ABD'deki Harvard Üniversitesi'ne bağlı Orta Doğu Araştırmaları Merkezi'nde doktora-üstü çalışmalarda bulunduktan sonra Türkiye'ye döndü ve "Türk-Amerikan İlişkileri, Süreklilik ve Değişiklik, 1947-1964" başlıklı tezini savunarak doçent oldu.

1980-1982 tarihlerinde Fulbright bursundan yararlanarak ikinci kez ABD'ye giden Oral Sander, Washington Üniversitesi'nde araştırmalarını sürdürürken, "Ortadoğu Politikaları" konusunda lisans ve lisans-üstü dersler, 1985 yılında da, Washington D.C.'deki Georgetown Üniversitesi'nde Osmanlı ve Türk tarihi konularında bir dizi konferans verdi.

1988 yılında profesör olan Sander, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde Siyasi Tarih, Osmanlı Diplomasi Tarihi, Türk Dış Politikası, Atatürk İlke ve Devrimleri derslerinin yanı sıra yüksek lisans ve doktora programlarında 20. Yüzyılda Savaş ve Barış, NATO Stratejileri ve Tarih Metodolojisi derslerini verdi. 1977'den itibaren üstlendiği Siyasi Tarih Anabilim Dalı Başkanlığı'nın yanı sıra bir süre Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanlığı görevini de yürüttü.

Sander, Bilkent Üniversitesi'nde Uygarlıklar Tarihi, Hacettepe Üniversitesi'nde Uluslararası Örgütlenme, Polis Akademisi Başkanlığı'nda Siyasi Tarih dersleri ve Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Dairesi'nde de seminerler vermiştir.

Geçirdiği mide ameliyatı sonrasında ortaya çıkan komplikasyonlar dolayısıyla 10 Eylül 1995'te aramızdan ayrıldı.

Semra Sander ile evli olan Oral Sander İngilizce ve Fransızca biliyordu.

PROF. DR. ORAL SANDER'İN ESERLERİ

Kitaplar

1. *XX., XXI. ve XXII Kongreler ve Sovyet Dış Politikası*, Ankara, AÜ SBF Yayınları, 1967.
2. *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye 1945-1965*, Ankara, AÜ SBF Yayınları, 1969.
3. *Türk-Amerikan İlişkileri, Süreklilik ve Değişiklik*, 1947-1964, Ankara, AÜ SBF Yayınları, 1975.
4. *ABD Dışişleri Belgeleriyle Türk-ABD Silah Ticaretinin İlk Yüzyılı, 1829-1929* (Kurthan Fişek ile birlikte), İstanbul, Çağdaş Yayınları, 1979.
5. *Anka'nın Yükselişi ve Düşüşü: Osmanlı Diplomasi Tarihi Üzerine bir Deneme*, Ankara, AÜ SBF Yayınları, 1987.
6. *Siyasi Tarih, İlkçağlardan 1918'e*, Ankara, İmge, 1989.
7. *Siyasi Tarih, 1918-1990*, Ankara, İmge, 1989.

Kitap Bölümleri

1. "İkinci Dünya Savaşı'nda Türk Dış Politikası, 1939-1945," (Prof. Dr. A. Şükrü Esmel ile birlikte), *Olaylarla Türk Dış Politikası*, 1919-1973, Ankara, AÜ SBF Yayınları, 1973, s. 137-190.
2. "Turkey: A Staunch Supporter of Peace and Stability," (Ed. Metin Hepar), *Turkey: Past Developments and Future Prospects*, Ankara, 1983, s. 19-31.
3. "Turkish Foreign Policy: Forces of Continuity and Change," (Ed. Ahmet Evin), *Modern Turkey: Continuity and Change*, Opladen, Leske Verlag, Bodrich Garb H., 1984, s. 115-131.
4. "Türkiye Cumhuriyeti'nin Balkan Siyaseti," *Türk Hakları* (Haz. Mustafa Kahramanyol), Ankara, Ahmet Yesevi Üniversitesi Yardım Vakfı, 1995, s. 65-67.

Makaleler

1. "Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin Sosyal Kompozisyonu," *SBF Dergisi*, C. XXI, No:1 (1966) s. 193-207.
2. "Tha Balkan Cooperation in Perspective," *The Turkish Yearbook of International Relations*, 1966, s. 112-120.
3. "Khrushchev'den Sonra Sovyetler Birliği-Komünist Çin İlişkileri," *SBF Dergisi*, C. XXI, No: 3 (1967), s. 253-280.
4. Çin Halk Cumhuriyeti'nde Büyük Proleter Kültürel İhtilal," *SBF Dergisi*, C. XXI, No: 4 (1967), S. 275-295.
5. "Çin Dış Politikası Üzerine Bir Deđerlendirme," *SBF Dergisi*, C. XXVI, No: 2 (1971), s. 1-17.
6. "Türk Dış Politikasına Yön Veren Etkenler, 1923-1968, II," (Haluk Ülman'la birlikte), *SBF Dergisi*, C.XXXVII, No: 1 (1972), s. 1-24.
7. "Tarihte Yöntem," *SBF Dergisi*, C. XVIII, No: 1-2 (1974), s. 59-71.
8. "Turkey: The Staunchest Ally of the United States?," *The Turkish Yearbook of International Relations*, 1975, s. 10-24.
9. "The Complexity of the Process of Civilisation, Ancient Anatolia as a Case in Point," *The Turkish Yearbook of International Relations*, 1977, s. 88-101.
10. "Common Dangers Evolving into Common Problems in the Mediterranean," *The Turkish Yearbook of International Relations*, 1977, s. 21-27.
11. "Türkiye'nin Batı Bağlantısı, ABD ve Türkiye," *SBF Dergisi*, C. XXXIV, No: 1-4 (1980), s. 64-86.
12. "Nationalism and Peace, The Significance of Atatürk's Movement," *The Turkish Yearbook of International Relations*, 1980-81, s. 245-265.
13. "XX. Yüzyıl Tarihinin Temel Özellikleri," *Seha L. Meray'a Armađan*, C. II, 1982, s. 533-562.
14. "Türk Dış Politikasında Sürekliliđin Nedenleri," *SBF Dergisi*, C. XXXVII, No: 3-4 (Eylül-Aralık 1982), s. 105-124.
15. "Lübnan Bunalımının Tarihsel ve Toplumsal Nedenleri," *SBF Dergisi*, C. XXXVII, No: 3-4 (Eylül-Aralık 1982), s. 219-228.
16. "Arap-İsrail Savaşı'nın 10. Yıldönümünde 1815 Avrupası ve Henry Kissinger," *SBF Dergisi*, C. XVIII, No: 1-4 (1983), s 207-226.
17. "Turkish-Greek Relations After World War I: A Vicious Circle of 60 Years," *Turkish Review Quartely Digest*, Vol. IX (Winter 1985-1986), s. 17-27.
18. "Turkish-Bulgarian Relations," *Foreign Policy*, Vol. XII, No:3-4 (1986), s. 7-19.

19. "Türk Dış Politikasında Barış Unsuru," *Milli Egemenlik*, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, No: XXIV (1986), S. 14-29.
20. "Cumhuriyet," *TBMM Dergisi*, No: III (1986), s. 42-43.
21. "Amasya Buluşması'nın Uluslararası Önemi," *Milli Egemenlik*, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, No: XXXII (1987), s. 18-23.
22. "Turkey and the Middle East," *Turkish Review Quarterly Digest*, Vol. X (Winter 1987), s. 47-62.
23. "Kim Genişlemeci?," *Türk -Yunan İlişkileri Sempozyumu Bildirileri*, 21-22 Mayıs 1986, Erzurum Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum, 1988, s. 53-58.
24. "The Aftermath of the Gulf War and Turkey," *Studies on Turkish-Arab Relations*, No: VI (1991), s. 109-118.
25. "Değişen Dünya Dengelerinde Türkiye," *Yeni Dünya Düzeni ve Türkiye*, İstanbul Hava Harp Okulu Yayınları, 1992, s. 1-7.
26. "Türkiye'nin Kafkaslarda Başlıca Uluslararası Bağlıları," *Mülkiyeliler Birliği Dergisi*, C. XVI, No: 145 (Temmuz 1992), s. 52.
27. "Balkan ve Karadeniz İşbirliği," *Mülkiyeliler Birliği Dergisi*, C. XVII, No: 153 (Mart 1993), s. 51-54.
28. "Turkey and Turkic World," *Central Asian Survey*, Vol. XIII, No: 1 (1994), s. 37-44.